

De Herald

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan 'vrijdags' te namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 1 Januari 1905. No. 1409.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertenties: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Vergaan door Zijnen toorn.

[OUDEJAARS-AVOND.]

Want wij vergaan door Uwen toorn.
Psalm 90 : 7a.

Als op de wijzerplaat van de klok geen beweging valt te bespeuren, dan zegt men: de wijzer vergaat niet.

Hij gaat niet van zijn plaats.

De klok staat stil.

Op den Oudejaarsavond, als ge in uw huis zit en met de uwen den overgang van het oude in het nieuwe viert, zorgt gij, dat uw klok wel gaat.

Dan tuurt ge in de laatste oogenblikken van het stervend jaar naar haar wijzerplaat, en gij ziet hoe de groote wijzer zich langzaam, schier onmerkbaar, beweegt; hoe hij vergaat, tot hij eindelijk op den kleinen staat en uw klok begint te slaan zijn twaalf slagen van middernacht.

Dan is een jaar vergaan.

Een heel jaar van uw korte leven, dat bij jaren telt.

Dan zijt gij weer een jaar dichter bij uw sterfjaar; het jaar waarin uw leven hier op aarde met uw medemenschen en uw God zal zijn voleindigd, zal zijn vergaan; het jaar waarin gij van uw levensstaak, hoe dan ook volbracht, zult zijn afgeroepen; waarin gij uit uw levenskring, hoe daar dan ook in verkeer, zult zijn weggerukt.

Aan deze gedachte van het vergaan; van het zich, als de wijzers eener klok, heel langzaam en schier onmerkbaar maar toch aldoor voortbewegen naar het uur van den nacht, den nacht, waarin niemand werken kan," paart zich het droef-ernstige van den Oudejaarsavond.

In dat slaan van de twaalf slagen der klok op dien avond, is dan iets wat opschrikt.

Zoo, maar toch ook weer anders, als de klok het doet op 'n anderen avond, als gij aan uw arbeid zit, die nog niet af is en toch af moet.

Zoo, maar toch ook weer anders, als zij het doet, op 'n anderen avond, als gij onder uw vrienden zit, en het gezellig verkeer nog niet uit is, maar toch uit zijn moet.

Het opschrikken van te moeten wat men niet gaarne wil.

Het klokje van gehoorzaamheid.

Doch thans, op den oudejaarsavond van een moeten, wat nu niet maar als een „gij zult!“, als een gebod, dat gij ook kunt overtreden, doch als een natuurwet voor u staat.

Het klokje van noodwendigheid.

En ook dat doet opschrikken.

Want de mensch wil, als ieder wezen, volharder in zijn bestaan, in zijn aardse bestaan, en dat eens te moeten eindigen, is de prikkel, de bitterheid van den dood; het natuurlijke onlustgevoel dat zich verbindt aan de voorstelling van sterven; van scheiden uit dit lichaam, en met dit lichaam uit heel het zinnelijk-aardsche bestaan, waaraan gij met vele handen gebonden zijt.

Zeker, gij kunt u door het slaan van de twaalf slagen der Oudejaarsavondklok ook niet laten opschrikken door b.v. te zorgen, dat gij dan in uw bed ligt te slapen. Gij bespaart u zelf dan de droef-ernstige gedachten van den Oudejaarsavond.

Zoo kunt gij ook tot diep in den nacht blijven doorwerken of gezellig blijven verkeer, en er u niet aan storen als de klok twaalf slaat.

Voor 'n keer hindert dat zelfs niet; doch als gij er 'n gewoonte, 'n zede van maakt, wordt het bedenkelijk voor uw gezondheid.

En zoo wordt ook dat opzettelijk niet willen acht geven op het vergankelijkheid van uw aardse bestaan, bedenkelijk voor de gezondheid over het zelf.

Daarom is dan ook het onaandoenlijk blijven voor den Oudejaarsavond, althans niet vromer dan het er zich door laten opschrikken.

Zeker, die droef-ernstige stemming welke dan over u komt en, bij de bewegelijkheid van ons gemoedsleven, al spoedig wijkt voor die der blijdschap, verbonden aan verwachtingen op en wenschen voor „het Nieuwe“, is zonder meer nog niet christelijk.

Ook de wereldsche menschen verkeerden in deze stemming.

Maar, en dit is nu het verschil, een christen, als hij er in verkeert, verkeert er anders onder.

Hoe?

Laat ons trachten daarop 'n antwoord te vinden.

Ook wij Christenen weten, dat ons leven op aarde vergaat.

Dat het zich voortbeweegt naar den dood, die er een einde aan maakt.

Ook wij Christenen deelen daarbij in de algemeen-menschelijke verwachting, de verwachting die men altijd en overal onder de menschen vindt, en welke alleen niet wordt gekoesterd, — naar zij tenminste zeggen, — door hen, die of een bepaalde theorie over de wereld hebben te verdedigen, of die het schrikbeeld eener toekomstige vergelding willen doen wijken — dat het niet den dood niet uit is.

Ook wij Christenen deelen in de hoop van een leven na dit leven. De onsterfelijkheid van den mensch behoort ook tot onze geloofsvoorstellingen.

Dan dit Geloof is nog niet specifiek Christelijk.

Wij hebben het gemeen met Joden, Mohammedanen en heidenen.

Wij, Christenen, hebben echter meer.

Ons Geloof is, dat niet slechts onze ziel niet sterft, maar dat zij na haar scheiding van het lichaam, van stonden aan tot Christus haar Hoofd zal opgenomen worden.

Ons Geloof is, dat niet slechts ons lichaam weer zal opstaan, want dat is ook het Geloof van vele niet-Christenen, maar dat er eens een zalige opstanding zal zijn; „dat ook dit mijn vleesch, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijne ziel vereenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.“

En daarom vermag ons Geloof in de droef-ernstige stemming, die wordt gewekt door de gedachte aan het vergaan; aan het zich aldoor voortbewegen van het leven naar den dood, — te mengen gevoelens van blijdschap.

Reeds daarom is onze oudejaarsavondstemming anders, dan die van de wereldsche menschen.

Zeker, de dood des menschen, hoe vertrouwd zij er ook mee zijn, is niet natuurlijk. Geschapen om met zijn God in eeuwige zaligheid te leven, is het sterven tegen onze menschelijke natuur. Maar het Geloof, dat onze dood geen betaling voor onze zonden, maar eene afsterfing van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven is, kan den dood zijn prikkel ontnemen.

En indien gij maar uw Geloof gelooft; indien er maar geloofswerking in uwe ziel is, zoodat gij vasthoudt aan wat God in Zijn Woord belooft; zult gij ook op den Oudejaarsavond gemoedigd zijn onder de gedachten aan het vergaan van uw leven. Ja, — en wij schrijven dit met een gevoel van eerbied voor de smarten van velen onzer medemenschen — indien in uwe ziel maar geloofswerking is, dan kunt gij ook gemoedigd zijn bij het herdenken van het in den dood zijn gegaan, gedurende dit straks stervend jaar, van voor u zoo lieve levens, waarmee het uwe zoo innig was verbonden.

Want wel vergaat uw leven en zal het eens, gelijk thans dat uwer leven van wie gij in dit jaar hebt moeten scheiden, vergaan zijn; maar als uwe ziel aan Jezus vastligt en gij dit, met een oordeel der liefde, ook van uw gestorvenen moogt getuigen, dan is het toch maar alleen het lichamenlijk-tijdelijk leven dat bij hen nu is vergaan en dat bij u eens zal vergaan zijn.

Het lichamenlijk-tijdelijk waarin u God heeft gewerkt het geestelijk-hemelche, dat onvergankelijk is.

Dat geestelijk-hemelche dat bij hen nu reeds, dat eens bij u, na afsterfing van de zonde, zich ongehinderd in volle glorie ontplooit.

Heer! Ik voel mijn krachten wijken. En bezwijken; haast U tot mijn hulp en red. Red mij, Schutheer, God der goden. Troost in nooden, groote Hoorder van 't gebed.

Zoo hadden in hun levensnooden uw lieven het zoo dikwijls gebeden; zoo hebben zij gebeden ook in hun stervensnood, „toen de krachten weken.“ En God hun Schutheer heeft ze gered en zal op zulk gebieden het ook u eens doen. Redden uit de benauwdheid van het sterven; uit de smarten des doods, der gewelddadige scheuring van lichaam en ziel; uit het onlustgevoel bij, wat de apostel noemt, het gebroken worden van het aardse huis dezes tabernakels; reddten tot de verrijming, de vreugde, het lustgevoel van van stonde aan, en dat zonder zonde, bij Jezus in den hemel te zijn.

Gij verstaat het dus, hoe bij het Christelijk Geloof aan een geestelijk-hemelche leven dat onvergankelijk is, ook waar het lichamenlijk-aardsche vergaat en eens vergaan zal zijn, gij kind des Heeren onder de oudejaarsstemming toch anders verkeert,

althans moet verkeer, dan de wereldsche menschen.

Dan, ook zoo blijft het droef-ernstige, dat zich altijd aan de gewaarwording van het vergankelijkheid verbindt.

Voor ons Christenen, die óók kennen een wereld van het eeuwig-onveranderlijke en onverderfelijke en onverwelklijke, moge het vergankelijk al beperkt zijn tot de wereld van het zinnelijk-aardsche, wij zouden geen menschen meer zijn, indien wij het vergankelijk van dit aarde-leven niet droef-ernstig meevolden.

Deze vergankelijkheid nu van het aardse doet eerst de Schrift u recht verstaan. U verstaan, niet maar als 'n vergaan in den zin van 'n zich bewegen, van het voortgaan, het van zijn plaats gaan, als de wijzers van 'n klok; als het altijd maar vloeien van de wateren van 'n stroom; maar heel anders, veel dieper.

Verstaan deze vergankelijkheid van het aardse, doet u de Schrift, niet maar alleen in den zin van wat wel eens genoemd is 'n „slechte oneindigheid“, hoewel ook dit.

Zegt toch niet ook de Schrift: Al deze dingen worden zoo moede, dat niemand het zou kunnen uitspreken; het oog wordt niet verzadigd met rief en het oor wordt niet vervuld van hooren. Hetgeen er geweest is, hetzelfde zal er zijn, en hetgeen er gedaan is, hetzelfde zal gedaan worden; zoodat er niets nieuws onder de zon is. (Prediker 1 : 8 en 9).

De oneindigheid der eendeloosheid die vermoet.

Want wel stroomden de wateren al maar voort, doch het water wordt damp en de damp wordt wolk en de wolk weer water al maar door; als de wijzers van 'n klok, die al maar vergaan, van hun plaats gaan, doch straks op hun plaats weer terugkeeren. De stof wisselt in haar verbindingen, de krachten worden omgezet in haar werkingen, maar het is altijd dezelfde stof en de zelfde kracht in oneindigen kringloop.

En zeker is dat reeds 'n dieper verstaan van het vergankelijk-aardsche.

Vergaan in den zin van vernietigd worden is er niet.

Geen stofje, geen atoom gaat verloren; het arbeidsvermogen blijft behouden; anders verbonden en anders werkend keert hetzelfde altijd terug.

In de natuur, in het leven der menschen op aarde.

Wel mocht de Wijze in Israel vragen: Is er eenig ding, waarvan men zou kunnen zeggen: Ziet dat, het is nieuw! Het is al reeds geweest in de eeuwen die voor ons geweest zijn. (Prediker 1 : 10).

Dan, ook hierin is de spreuk waarachtig: die wetenschap vermeerdert, vermeerdert smart (Prediker 1 : 18).

Want deze wetenschap van den „einde-loozen kringloop“ maakt zoo moe.

Voor al in het leven der menscheid op aarde stemt dat „het is al reeds geweest“, zoo moedeloos.

Het is dan ook te begrijpen, dat de menschelijke geest naar het einde van deze slechte oneindigheid hijgt. Te begrijpen, dat wie verloor het Geloof aan een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, waar als onverleesbaar goed de gerechtigheid wonen zal, onder de bekoring kwam van de Buddhistische voorstelling van het Nirvana, van de „Uitblussing“, van het, door vernietiging van het bestaan, ontkomen aan den eendeloozen kringloop der dingen.

Maar de Schrift doet u de vergankelijkheid van het aardse ook nog veel dieper verstaan.

Zij doet dat onder anderen in dien prachtige gosten psalm, waarmee het vierde van de vijf boeken waarin de Psalmen zijn verdeeld, opent. In dat „gebed van Mozes, den man Gods“, uit het einde van Israels veertigjarige omzwerving in de woestijn.

Ook in dit gebed, in desen psalm, — 'n eenigen oudejaarsavond-psalm, dien gij op den avond, als ge met al de uwen in uw huis zit, moet lezen — wordt gesproken van het vergankelijk aardsche.

Maar hoe?

Zeker, ook als van de slechte oneindigheid; ook als van den eendeloozen kringloop.

Maar toch, zoo heel anders dan op het gebied dat buiten de openbaringsreligie ligt en waar men ook van deze dingen spreekt.

Hier bij Mozes, gij voelt het dadelijk, hebt gij te doen met het Geloof aan God Almachtig. Schepper van hemel en aarde en is misdien alle uitwisseling van de grens tusschen God en wereld verre.

In samensluiting met de Gemeente, als maar tolk en mond, bidt de zanger! Gij zijt ons geweest eene Toevlucht van geslacht tot geslacht (vs. 1).

Dat is de taal der bevinding van 'a Heeren trouwe bescherming gedurende veertig lange en bange jaren, waarin de Heerscher over hemel en aarde Zijn volk is geweest tot eenen Rotssteen om in te wonen, zooals het in den 71sten psalm heet. Dat is een zelfde gedachte als die welke Mozes uitsprak in zijn zegening der twaalf stammen, kort voor zijn dood: De eeuwige God zij u eene woning van onder eeuwige armen (Deuteronomium 33 : 27a).

En dan verlustigt zich Mozes' ziel in de oneindigheid, de eeuwigheid Gods.

Eer de bergen geboren waren, Eer Gij de aarde en de wereld voortgebracht hadt,

Ja, van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God. (vs. 2).

God aan tijd noch plaats gebonden is, voor de wereld was.

Dat is de ware oneindigheid; die waarin uw ziel lust en rust vinden kan, omdat gij geschapen zijt naar Gods beeld en van Zijn geslacht.

En dan keert de zanger zich van dit onvergankelijk-eeuwige tot het vergankelijk aardsche.

Tot het tijdelijk-aardsche menschen-leven.

De mensch vergaat, maar de menscheid op aarde blijft.

Het eene geslacht met zijn streven en zijn werken, zijn hopen en zijn vreezen, zijn lijden en verblijden gaat; en het andere komt en het doet en het lijdt als het vorige.

Het is al reeds geweest.

De eendelooze kringloop der menscheid op aarde.

Maar dat het zoo is; zoo droef-ernstig is; dat is niet een star Noodlot hetwelk boven de menscheid zweeft als een onafwendbaar kwaad, maar dat is zoo omdat de levende God het zoo wil en het zoo doet.

Gij doet den mensch wederkeeren tot verbrijzeling,

en zegt: keert weder, gij menschenkinderen! (vs. 3).

Want duizend jaren zijn in uwe oogen als de dag van gisteren, als hij voorbijgegaan is, en als een nachtwak. (vs. 4).

Zoo zegt Mozes tot zijn God.

En dat het zoo is en dat God dit zoo doet, dat is 'n menschen schuld.

Dat is niet altijd zoo geweest; dat was niet zoo van den beginne; maar dat werd eerst zoo, toen de zonde kwam en met de zonde de dood als haar straf.

Toen God over den mensch, dien Hij had geformeerd uit het stof der aarde en in wiens neusgaten Hij had geblazen den adem des levens, het vonnis uitsprak: In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten, totdat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt, want gij zijt stof en zult tot stof wederkeeren. (Genesis 3 : 19).

Zoo valt er licht op dat doen „wederkeeren tot verbrijzeling“.

Maar licht ook op dat: Keert weder, gij menschenkinderen.

God doet het eene geslacht tot het stof der aarde wederkeeren; maar brengt ook uit het stof der aarde telkens kinderen der menschen weer als nieuwe geslachten voort.

Maar zoo gaat u voor de oorzaak van dien eendeloozen kringloop, voor die slechte, zoo droef-ernstige oneindigheid van het lichamenlijk en tijdelijk leven dat alle menschen gemeen hebben, ook het oog open.

Het is om de zonde.

Voor God, aan tijd noch plaats gebonden, bestaat niet die voor ons zoo vermoede eendelooze; dat lange wereldverloop dat met duizenden van jaren telt. Het te denken, het te overzien vermoet Hem niet. Voor Hem, den Eeuwige, zijn duizend jaren als voor ons de dag van gisteren waarop wij aan den morgen van den tegenwoordigen terugzien; ja sterker nog, duizend van onze aarde-jaren zijn voor Hem den Eeuwige als voor ons een nacht, een deel van den nacht, doorgebracht in onzen slaap en dus zonder dat wij van tijd hebben geweten.

En ook voor den mensch, den naar Gods beeld geschapen mensch, zou indien er geen zonde ware de eeuwigheid niet de drukkende, de vermoede eendelooze; geschapen als hij was om met zijn God in Diens eeuwigheid te leven. En daarom zal ook weer in Gods hemel en eens op de nieuwe aarde de eeuwigheid voor de begenadigden geen vermoede eendeloozeheid zijn.

Zeg nu niet, in uw platvloersche wijsheid, dat dit sterven der geslachten toch wel zoo moest wezen, ook al ware er geen zonde, want dat op onze aarde toch al die geslachten niet tegelijk

kunnen leven. Immers, het laatste grif toegegeven, leert toch en Thabor met zijn: „en als Hij bad werd de gedaante zijns aangezichts veranderd (Lukas 9 : 29), en het „de dooden zullen onverderfelijk opgewekt worden en wij zullen veranderd worden.“ van 1 Korinthe 15 : 52, dat van deze aarde nog een andere weg tot de heerlijkheid voert dan het sterven.

Maar nog voller licht dan dat het om de zonde 'n eendelooze, vermoede kringloop is, werpt voor u de Schrift op het aardsch-vergankelijkheid.

Vergaan is meer dan van zijn plaats gaan; dan al maar komen en gaan en wederkeeren tot zijn plaats, als de wijzer op een wijzerplaat van 'n klok.

Vergaan is ook verdorren, verwelken, kwijnen, en dat is juist het vergaan van het lichamenlijk-tijdelijke, van het aardse leven dat alle menschen gemeen is.

En dat maakt het nog veel meer droef-ernstig.

Zie maar, wat Mozes in zijn bidden tot zijn God zegt.

Gij overstromt hen, zij zijn [gelijk] een slaap,

in den morgenstond zijn zij gelijk het gras [dat] verandert.

In den morgenstond bloeit het en het verandert;

des avonds wordt het afgesneden en het verdort. (Vs. 6, 7).

In dit tweetal verzen ligt metterdaad een ontzettende, een vreeselijke gedachte. God overstromt de kinderen der menschen niet anders dan een volkbreek der landen, uitrukkend en wegslopend al wat er op is; in de overstelping harer wateren, doende sterven al wat adem heeft. Zoo voert ook deze, door niets te stuiten werking van Gods Almacht de menschen in den slaap, in den slaap des doods.

En zoo gaat het voort, al maar voort.

Op den sterfacht van een geslacht, dat is weggespoeld van de aarde, volgt de levensmorgen van de nieuwe, weer opbloeiende generatie, geboren om op haar beurt weer te sterven. Niet anders dan het gras dat des morgens bloeit en des avonds wordt afgesneden en verdort.

Droef-ernstig.

Maar, — en hiermede verstaat gij eerst recht de vergankelijkheid van het aardse met zijn kringloop van geboren worden en sterven; — dat opbloeien om straks te verdorren, dat ontstaan om straks te vergaan, het is een vergaan door Zijnen toorn.

De wereld verstaat dit niet en gelooft dit daarom ook niet.

Maar de Gemeente, het Israel Gods, maar het Volk des Heeren, dat met Mozes in den God van hemel en aarde zijn toevlucht heeft gevonden, verstaat deze dingen uit eigen ervaring en zegt:

Want wij vergaan door Uwen toorn en door Uwe grimmigheid worden wij verschrinkt. (Vs. 7).

Dat nu is de ontsluiting van het mysterie.

Het lijdt en kwijnt en verwelkt al, dit tijdelijk-aardsche leven van de kinderen der menschen, en het is dan ook „niet anders dan een gestadige dood.“

En eenmaal wedervaart hierin de kinderen der wereld en de kinderen Gods.

En dat is om de zonde en door Gods toorn tegen de zonde.

Want wij vergaan.

Ook wij.

Door Zijnen toorn.

Of dan niet de Borg den toorn Gods tegen de zonde des ganschen menschelijken geslachts gedragen; voor al de zonden van Gods uitverkorenen volkomen heeft voldaan?

Zeker, maar daarom zijn de gevolgen der zonde hier op aarde nog niet weggenomen. Met uw zonde gaat gij telkens tegen Gods wil in, en tegen dit uw zondig willen toornt uw God.

Ook 'n kind des Heeren zondigt niet goedkoop; zie het maar aan David, aan Petrus.

Zoo verstaat gij hoe uw stemming op den Oudejaarsavond, ook waar gij denkt aan het vergankelijk-aardsche, toch anders is dan die der wereldsche menschen.

Niet God zult gij beschuldigen, maar u zelf.

Bij u, den mensch, is de schuld.

U voegt de veroortmoediging.

Ook over uw zonden in dit jaar bedreven. De zonden waarover God u Zijn toorn deed gevoelen in het kwijnen, het verwelken, het vergaan.

Niet uw God, maar gij waart van dat lijden de oorzaak.

En dus droef-ernstig gestemd, komt dan ook de dankbaarheid, dat gij bij zooveel zonden, nog niet zijt vernield.

Daar hij al uw zonden God toch goedertieren is geweest.

En zoo wordt uw Oudejaarsavondstemming die van het hart dat met een: o, God wees mij zondar genadig! zijn toevlucht neemt tot de ontfermingen des Heeren.

Nu komt het aan u."

Maar nu komt het aan u, en gij zijt verdrietig; het raakt tot u, en gij wordt beroerd.

Job 4:5.

De vrees, het voorvoel, dat in ieders leven vroeg of laat een onweder komt opzetten, dat hem bange dagen zal doen doorworstelen, is geen man van ernst vreemd.

Het is een angstig voorvoel, dat zijn grond vindt en in de ervaring en in het schuldbesef.

Wie om zich heen ziet in zijn buurt, of om zich ziet in zijn familie, of ouden van dagen van hun levensloop hoort verhalen, ontwaart het telkens weer, hoe verdriet, smart en teleurstelling ten slotte aan ieders deur op zijn tijd hebben aangeklopt.

Zeer ongelijk, het is zoo. Naast personen, wier geheele leven bijna glad verliep, staan anderen, wier leven letterlijk één saamspanning van ellende en tegenspoed was. En tusschen die beide uitersten in staan die gewone gezinnen, waarin vreugd en smart, voor- en tegenspoed eikander afwisselden, nu eens met een overvloed naar den blijden, dan weer met een overlast naar den droeven kant.

Maar buiten dat gewone leed, waarvan ieder weet mee te spreken, zien we bovendien, hoe in veler leven vroeg of laat een oogenblik komt, waarin het leed zich als ophoopt en den lijder oversteelt, zóó dat in latere herinnering bijna alle vroeger leed vergeeten wordt, om de kracht der hengen altoos op dien eens zoo bitter droeven tijd samen te trekken.

Luther sprak van zijn „Sturm- und Drang-periode“ en al is het nu op geheel anderen voet en op andere wijs, toch kennen verreweg de meesten ook in hun persoonlijk leven en in hun gezinsleven zulke een bange ervaring, waarin het was of een saamliep van verdrietelijken en bezwaarsissen hun ziel zoo overstelpen.

Wat Elifaz tot Job zegt: *Nu komt het aan u!* is voor zulke een ervaring de juiste uitdrukking. Het zijn oogenblikken en dagen, waarin het schijnt alsof de macht van het leed nu juist op dien éénen persoon, op zijn lot, op zijn huis, en tegen zijn toekomst zich samtrekt.

Dit ziende bij anderen, kunnen we daarom vaak zeker voorvoel niet onderdrukken, dat, als het dusver nog immer wel met ons liep en nog nimmer de schrik als om het hart sloeg, vroeg of laat de dag komen zal en moet, waarin ook onze tente zal worden gescheut, en sprake over onzen jammer in de straten zal rondgaan.

Dit voorvoel hebben de heidenen gekend. Het is een voorvoel, dat ook in de Schrift zich meer dan eens uitsprekt. En dit uit de ervaring opkomend voorvoel, wordt bij den man van ernst niet weinig door eigen schuldbesef gesteekt.

Wie in besef van eigen deugden, zonder diepergaande weet van zonde, voortleeft, kent deze gewaarwording van *schuldbesef* niet.

Hem schijnt het geheel billijk en natuurlijk, dat zijn lot enkel vreemde en zijn voorspoed bestendig is. En omgekeerd komt er wreef in zijn hart op, als zijn gelukhart beneveld wordt. Zichzelf voor een deugdelijk, braaf, in niets te kort schietend man houdend, ziet hij ter wereld niet in, waarom het geluk hem niet al de dagen zijns levens vertellen zou. Geluk en voorspoed passen immers bij zijn brave vroombheid. Tegenspoed en smart zouden bijna een *onrecht* zijn, hem aangedaan.

Heel anders daarentegen staat het met den man van ernst, die geloof.

Bij zulke en is er een heel andere diepte in de ziel ontloten. Hem wenkt een veel hoger ideaal. De maatstaf dien hij aanlegt, is niet maar de dunk der menschen, maar het oordeel van zijn God, eerst in zijn conscientie, straks in den spiegel van Gods Woord. Zoo ontluit zich voor hem een inzicht in de diepere roerelen van het leven. Hij krijgt een oog voor wat er in het verborgene op den bodem van zijn hart omgaat. Zonde is voor hem geen klank meer, maar een ontzettende realiteit. Hij voelt die zonde als een *nacht* werken en woelen in zijn hart, werken en woelen in zijn gezin, werken en woelen in heel de wereld om hem heen. En al is hij nu bekeerd, en al vond hij verzoening, toch blijft de onheilgeheid nog zoo gedurig door zijn hart sluipen, en toch heeft hij telkens nog zoo bange behoefte aan bewarende en uitreddende en van satan verlossende genade, dat de oogenblikken van hooger vrede en hemelsche rust voor hem nog telkens worden afgebroken door geheel andere oogenblikken van inwendige worsteling, van pijnlijke zielsverzeuring en van een opnieuw zich wassen in het bloed van het heilig Godslied.

In zulke oogenblikken nu voelt hij zijn nietswaardigheid, staat hij tegenover de weldadigheid en de goedertierenheden van zijn God zoo klein en nietig over, dat hij 't zich schier niet kan inbeelden, dat hem zooveel geluk en vreugd in zijn levenslot beschoren is. En als hij dan ziet, hoe anderen, die niet slechter zijn dan hij, keer op keer zoo onder den stroom van het leed bedolven worden, dan komt gedurig onwilkeurig de vraag bij hem boven: Zal ook in mijn leven niet vroeg of laat zulke een bange onweder komen opzetten? Wacht ook mij niet vroeg of laat zulke een overstelping van smart en tegenspoed? Staat ook in mijn dusver zoo rustig en zoo gelukkig leven niet nog een bange catastrofe voor de deur?

Job heeft dat voorvoel gekend. Hij zegt het zelf (3: 25): „Ik vreesde een vrees, en zij is mij aangekomen; wat ik dachtte is mij overkomen. Ik was niet gerust en rustte niet, en de beroering is gekomen.“

Hiermede nu staat Job niet *enden*, maar hoog *boven* zijn vrienden. Die vrienden rekenen alleen met deze of gene notoire misdaad, en leidden dus niet Job's ontzettende rampspoed af, dat hij aan een notoire misdadig schuldig moest staan. Van diepergaand schuld besef, dat over den wortel der zonde in ons oorspronkelijk zondig wezen gaat, hadden ze geen besef.

Daar ontging hun,

Maar dat ontging Job niet, en daarom voel zich met Job hier zielsverwant een ieder, die de heiligheden Gods in haar klaarheid aanschouwd heeft, en daartegenover de donkere schaduw heeft erkend, die zijn oorsprong, zijn verleden, en tegelijk heel zijn innerlijk wezen drukt.

Wie zal een reine geven uit den onreine, is en blijft van dit diepergaand zielsbesef het uitgangspunt.

Is het nu billijk, om, wie er zoo aan toe staat, als de breuke eindelijk komt, en zijn ziel, door smart oversteelt, zich niet aanstonds op kan richten, deswege van innerlijk onwaar zijn aan te klagen, en met Elifaz hem toe te roepen: „Gij hebt anderen de kromme knieën vastgezet, en nu komt het aan u, en gij wordt beroerd?“

Is het naar recht, als men een anders groote ziel, die zich bij zulk een losbarsten van het onweder nederbuigt, het grieved verwijt doet hooren, als ware de vroegere geloofstaal niet oprecht en niet gemeend geweest, omdat ze, bij dat eerste oversteelt worden door de smart, geen even krachtig, geen even helder geluid meer geeft?

Zal men, om meer concreet te zijn, een Dienaar des Woords, die zoo gedurig de lijdenden getroost en opgebeurd heeft, van ongelooft en onoprechtheid mogen verdenken, indien, trefte hem, 't leed, ook zijn ziel een oogenblik van bezwijken kent?

Stellig niet.

Wat we dusver alleen van hooren zeggen kenden, wat dusver alleen in onze voorstelling en in onze verbeelding leefde, is nog zoo heel iets anders dan de *realiteit* van de smart.

Wie nooit een lief kind verloor, moge een moeder troosten, die haar lieveling naar het graf zag uitdragen; maar toch, wat het is, een kind te zien wegsterven, verstaat nooit ten volle, wie nooit zelf een kind verloor.

Bovendien, wie een rechtgeaard trooster was, heeft nooit het gevoel van smart en rouw bestraft, noch in den lijder zelf de kracht gezocht om hem staande te doen blijven, maar veel meer, omgekeerd, de diepte van zijn rouw gepeld en geëerbiedigd, zijn zwakheid om zichzelf op te heffen erkend, en hem nitsluitend gewezen op de altoos vloeiende fontein van de vertroostingens zijns Gods.

Wat steekt er dan onoprechts in, dat een Job ook onder ons, die door het leed oversteelt wordt, begint met in te zinken, en eeniglijk aan de genade zijns Gods, als het klimop aan den eikenstam, zich weer opricht.

En vraagt ge dan, of het dan een wel zonder ontkenning is, dat ook u, vroeg of spade, zulke een ongeluksdag overkomen moet, dan luidt het antwoord der ontvinding ontkennend. Er zijn er onder de kinderen der menschen geweest, die tot aan hun einde toe het sloepke hun levens zich in stille wateren sagen voortbewegen, zonder dat ooit een bange storm hen heeft verschrikt.

Maar vraagt ge omgekeerd, of desuiken de meerderheid vormen, dan staat het evenzoo vast, dat zulke een nooit verdoukerend levens geluk niet dan hooge uitzondering pleegt te zijn, en dat de regel veeleer is, dat vroeg of laat de bange dag komt.

De vrees die Job beving, was daarom rechtmatig, en even rechtmatig zal ook uw bezorgdheid zijn, zoo ge, dusver verschoond en gespaard, toch soms het hart bekiemd voelt bij de gedachte, wat ook u nog kan staan te wachten, en straks allicht, wie weet hoe spoedig, ook u overkomen kan.

Jobs fout was alleen, dat hij wel die vrees gekend, maar zich niet genoegzaam op haar verzenlijking voorbereid had.

Want immers de voorbereiding van onze ziel op den dag van tegenspoed betaamt ons.

Ons hart moet er in vooruit leven. We moeten ons aan de gedachte, dat het eens komen zal, gewennen. En onze ziel heeft er zich naar te schikken, hoe ze, komt die dag, voor haar God verkeeren, en in haar God rusten zal.

Somber maakt dit alleen hem, die de liefde zijns Gods niet kent.

Vrolijkheid is een held doet het u daarentegen de bange ure tegenaan, zoo ge met Aaf den zang der ziel kent: „Kzal dan gedurig bij U zijn, in al mijn nooden, angst en pijn. U al mijn liefde waardig schatten...“

De liefde Gods is de Rotssteen, waarop elke golf van zielsverbijstering breekt.

Dr. A. KUYPER, De Gemeene Gratie.

De verschijning van het derde deel van dit premiewerk is eenigzins vertraagd, door de samenstelling van een Register, dat aan dit laatste deel zal worden toegevoegd.

Thans kunnen wij echter den intekenaren, die de verschuldigde intekengelden voldeden, mededeelen, dat hun D. V. in de 2e helft van Januari Deel III zal worden toegezonden.

Voorts herinneren wij, dat losse stempebanden worden verkrijgbaar gesteld, die na ontvangst van f. 2.— per stel van 3 banden, gelijk met het derde deel kunnen verzonden worden.

Adm. „De Heraut.“

30 December 1904.

Amsterdam, 30 Dec. 1904.

Overheid en religie.

Bij de jongste debatten over de begroting heeft Dr. de Visser een woord gesproken over de verhouding tusschen den Staat en de religie, dat niet in de paperassen van de Handelingen mag begraven worden.

Hij zeide er dit van:

Een Christelijk staatsman is voor mij niet iemand, die 't tort en 't travers een Christelijk Staat naar de gedachte van zijn hoofd wil vormen en latsoeneeren; maar een die met Staat en volk *Christelijk* handelt in dezen zin, dat hij er het beste van zijn hoofd en hart voor over heeft, om zijn volk langs historischen weg van het gebrekkige tot het betere op te voeren. Daarbij is de taak van den Christelijken staatsman om te zoeken, welke loten van den nieuwen tijdgeest op dien ouden staat kunnen en moeten worden ingeënt. Ik stem terstond toe, dat deze

kunst een zeer fijne en zeer moeilijke is. Voor mij zijn zedelijkheid, recht en staat Christelijk, omdat zij onder den invloed van het Christendom zijn geworden en leven, maar niet Christelijk, omdat zij tot datzelfde Christendom moeten opleiden. Dit is en mag nooit de roeping zijn van recht en van Staat, omdat deze immer op treden met dwingende kracht, en de goddienst alleen tiert in de sfeer van volkomen vrijheid. Wie den Staat te hulp roept voor het Christelijk geloof, staat feitelijk dit laatste tegen. En dat niet alleen, hij misvormt den eersten, omdat hij zijn beschouwing van het Christendom aan het georganiseerde volk zal moeten opleggen. Ja, Mijnheer de Voorzitter, ik ga nog verder. Ik ken geen groter vijand van den Staat dan den staatsman, die hem wil leiden en wringen naar een bepaald dogma. Van dat streven toch moet het gevolg zijn verzwakking van de nationaliteit en aantasting van de persoonlijke vrijheid.

Zonder met elk woord in te stemmen, mogen wij toch wel uitspreken, dat deze verklaring ons van harte verblijde.

Indien heel de Christelijk-historische groep, ook de schakering, die in Friesland gevonden wordt, hiermede instemt, dan zouden we zeker een schrede verder zijn gekomen op den weg, die naar vereeniging leidt.

Het is volkomen juist wat Dr. de Visser opmerkte, dat noch het staatsbelang noch de persoonlijke vrijheid dult, dat de staat een bepaald dogma tracht in te voeren.

We zouden er alleen aan willen toevoegen, dat ook Christus' eigen woord dit verbiedt. Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld. En: wie het zwaard neemt om mijn zaak te verdedigen, zal door het zwaard vergaan.

Alleen met geestelijke wapenen mag de Christelijke Kerk strijden.

Opwekking in Wales.

Wat de *Standaard* dezer dagen meedeelde uit de Engelse bladen aangaande de geestelijke opwekking in Wales, verdient ook onze belangstelling.

Een eenvoudige mijnwerker, *Evan Roberts*, thans Evangelist, staat aan het hoofd der beweging. Vooral onder de mijnwerkers bezit hij grooten invloed. Zijn aangrijpend woord brengt duizenden tot bekeering. De kroegen staan leeg; spelen en dobbelen en vloeken wordt niet meer gezien of gehoord; in de diepe mijnschachten komen de mijnwerkers saam om God te loven en eikaar op te bouwen in het geloof.

Zulke massale bekeeringen maken op ons kalmer Nederlandsche volk steeds een eenigzins vreemd indruk. Wij kennen die revivals niet. Het enige wat er mee te vergelijken valt, is de plotselinge ommekeer van ons volk in 1599; het wonderjaar, toen duizenden onder de hagepreeken saamkwamen, en de beelddorm als een vernielende orkaan door het land voer. Maar hier was de bodem lang voorbereid en trad slechts in het licht wat in het verborgen woelde en giste. Ook de geestelijke opwekkingen in de 17de en 18de eeuw onder De Labadie en Ds. Kuypers te Nijkerk droegen toch een andersoortig karakter. En het Réveil in het begin der 19de eeuw voer meer ingang onder de hoogere standen dan onder het volk. Men ziet het dan ook, hoe het Leger des Heils in ons land niet recht tieren wil en veel meer door zijn sociale arbeid dan door massale bekeering de aandacht trekt.

Het Engelse volkskarakter daarentegen schijnt voor zulke geestelijke opwekkingen een bijzonder geschikte bodem te zijn. Achter den nuchteren, praktischen zin van den Engelschman, schijnt een licht bewogen gemoedsleven te schuilen. Vandaar dat het Engelse volksleven, reeds van de dagen der Reformatie af, zich kenmerkte door zulke geestelijke schokken, vulcanische erupties van het religieuze leven, die vaak met wonderbaarlijke verschijnselen van ecstatische toestanden, profetische gaven enz. gepaard gingen. Independenten en Kwakers, de Convenants in Schotland en het Methodisme in Engeland en Amerika, de geestelijke opwekkingen onder Wesley en Whitefield, Moody en Sankey, onder Pearl Smith en anderen, het optreden van het Leger des Heils enz., zijn alle verschijnselen van dezelfde aard, hoe onderscheiden de dogmatieke kleur ook moge zijn, die deze revivals droegen.

Nu brengen zulke algemeene opwekkingen zeker heren eigenaardig gevaar mee. De blijvende oogst van zulk een massale bekeering is gewoonlijk niet zoo groot als de eerste aanloop hopen deed. Er komt veel gemoeds-werk bij; veel menselijke hartstocht; veel uitwendige bekeering, waaraan de wortel des geloofs ontbreekt. Maar hoe geneigd ons Nederlandsche volk ook moge zijn, om vooral op deze schaduwzijden te wijzen, vergeten mag nooit worden, dat in deze opwekkingen toch een machtige werking van den Geest des Heeren te bespeuren valt, die „waait waarheen hij wil“, en dat ze voor duizenden het middel geweest zijn, om uit den geestelijken dood tot het waarachtige leven hen te brengen.

Voor Wales geeft deze revival ons dan ook goede hoop. Het was zulk een geestelijke opwekking in het einde der 18de eeuw, die de Welsh Calvinistische-Methodist Church ontstond deed, waarin de Calvinistische beginselen hoog worden gehouden. Indien de kerk maar den moed heeft, om deze geestelijke beweging niet tegen te werken, maar haar te steunen en in gezonde kerkelijke bedding te leiden, dan zal ze rijke vrucht voor het kerkelijk leven afwerpen.

Gevaar schuilt er alleen in, wanneer zulk een beweging antithetisch tegenover de kerk komt te staan en dan of in seclarisme verloopt of allengs doodbloedt.

De plaats van den mensch in het heelal.

XIV. (Slot.)

Onze artikelenreeks over de plaats van den mensch in het heelal loopt hiermede ten einde.

De vraag was, of de voorstelling die de Schrift ons geeft, dat de aarde het geestelijk middelpunt is van het heelal, omdat God alleen op deze aarde menschen schiep, niet in strijd is met de wetenschap, die ons leert, dat onze aarde in het sterrenheelal slechts een zeer onbetekenende plaats inneemt en door miljoenen sterren omgeven is, veel groter dan zij.

Dat is het bezwaar, door de moderne wetenschap tegen de Schrift aangevoerd. Waarbij dan gewoonlijk de onderstelling gevoegd wordt, dat onze aarde volstrekt niet de eenig bewoonbare en bewoonde wereld in het heelal kan zijn, en dat we aan alle zijden omringd zijn door sterren, die evengoed als onze aarde een ontwikkelde van het organische leven en met name ook een menscheelike geslacht bezitten.

Het is tegen dien aanval, dat we ons Christelijk geloof verdedigd hebben. We toonden aan, hoe juist de nieuwere ontdekkingen der wetenschap veeleer bevestigden dan omverwerpen wat de Schrift ons leert. Dat de *Herforming*, die overigens met waardeering onze artikelen besprak, hierin een bewijs zag van het intellectueel karakter van het Calvinisme en het een „stuitend vandalisme“ noemde, de „teedere kinderen der fantasie“ aan den maatstaf der exacte wetenschap te toetsen, is op haar standpunt begrijpelijk. Voor haar is al wat de Schrift leert aangaande de schepping van hemel en aarde, de plaats die de aarde in de schepping inneemt en het verlossingsdrama, gelijk zij het noemt, niet anders dan schoone poëzie, dichtelijke verbeelding, maar geen goddelijke waarheid, geen openbaring van werkelijke feiten. Even dwaas als het zou wezen de voorstelling, die Dante in zijn *Comedia Divina* geeft van de aarde, de hel, het vagevuur en het paradijs, in overeenstemming te willen brengen met de resultaten der wetenschap, zoo profaan schijnt het haar ook het „verheven dichtstuk“ van de Schrift voor de vierschaar der wetenschap te willen rechtvaardigen. De *Herforming* beging echter ook hier weer de gewone fout der moderne theologen. Ze vergat, dat voor ons de voorstelling der Schrift geen fantasie of poëzie, maar goddelijke werkelijkheid is. Ze legde haar eigen waardeeringsoordeel der Schrift als maatstaf aan bij een betoog, dat van geheel andere premissen uitging. Een bewijs te meer, hoe moeilijk het is elkander te verstaan, waar zoo diepe kloof de moderne theologie van het geloof der orthodoxe Christenen scheidt.

Niet minder duidelijk blijkt dit bij de bedenking, die zij zelve op onze weg werpt. De hemel, zoo zegt ze, moet volgens uw voorstelling wel buiten het sterrenheelal liggen, aan gene zijde van den Melkweg. Waar het licht nu reeds zeven duizend jaar noodig heeft om den afstand van den Melkweg tot de aarde te doorloopen, hoe rijmt ge daarmede de voorstelling, dat Henoch, Elia en Christus in hun verheerlijkt lichaam ten hemel zijn opgevaren, en dat de engelen in zoo korten tijd uit den hemel naar de aarde zich kunnen verplaatsen?

Ons antwoord hierop kan kort zijn.

De *Heraut* heeft aangaande de plaats van den hemel nooit iets beweerd. Wij gelooven, dat de hemel niet een toestand van gelukzaligheid is, evenmin als de hel een toestand van rampzaligheid, maar dat beide, hel en hemel, bepaalde plaatsen zijn. Maar elke speculatie, waar deze beide plaatsen zich bevinden, is door ons steeds als nutteloos veroordeeld, omdat de Schrift ons desaan gaande niets openbaart. Wanneer de *Herforming* zich beroept op een Evangelisch gezag, dat Christus bij zijn hemelvaart „het gestarte voorbij“ is gevaaren, dan weet zij toch even goed als wij, dat zulk een gezag voor ons geen het minste gezag heeft.

Ook al was het echter juist, dat de hemel zich buiten ons sterrenheelal bevond, waar wij niets van af weten, dan begrijpen wij de bedenking van de *Herforming* nog niet. Vooreerst zijn de engelen volgens de voorstelling der Schrift onlichamelijke wezens en de wijze, waarop een geest zich verplaatst, valt geheel en al buiten ons waarnemingsvermogen. Zelfs de snelheid, waarmede de lichtstralingen door de aethergolven worden voortgeplant, kan hier dus niet tot maatstaf dienen. En wat in de tweede plaats de hemelvaart van Henoch, Elia en Christus aangaat, zoo hebben we hier zeker wel te doen met de verplaatsing van een menscheelike lichaam, maar een lichaam, dat verheerlijkt was, en derhalve in gansch andere condities verkeerde, dan ons aardse lichaam, zoodat elke conclusie uit de snelheid, waarmede ons lichaam zich verplaatst kan, ons hier begeeft. Maar wat alles afdoet, we hebben bij deze opvattingen ten hemel te doen met een rechtstreeksch *wonder* Gods. Dat wonder op natuurlijke wijze te willen verklaren, zou zijn het wonder zelf op te heffen. De *Herforming* kan derhalve niet van ons eischen, dat we een verklaring zullen geven van wat op ons standpunt juist onverklaarbaar wezen moet. Wie het wonder verklaart, vernietigt het.

Geheel anders staat het natuurlijk met de vraag, of de hypothese juist is, dat er meerdere bewoonde werelden in het heelal gevonden worden. Wel kan de exacte wetenschap die vraag nooit afdoende beantwoorden, gelijk we aangetoond hebben, omdat zelfs bij de dichtst-bijzijnde planeten geen telescoop ons in staat stelt levende wezens te ontdekken. Ten slotte blijft het

ook hier dus de vraag, of men *geloofd* wat de Schrift ons zegt, dan wel op eigen oordeel wil afgaan. Maar hier kan toch de Christelijke Apologetiek optreden om aan te toonen, dat de feiten, die de wetenschap ons kennen doet, niet in strijd zijn met de voorstelling der Schrift, maar veeleer haar bevestigen.

We gingen daarom in de eerste plaats na, wat de biologie en organische chemie ons leert aangaande de eigenaardige kenmerken van het organische leven en de voorwaarden, waaraan dat leven gebonden is. Zoo eerst kon een uitgangspunt gevonden worden voor de beantwoording der vraag, of er meerdere bewoonbare werelden zijn. Anders verlaat men den vasten bodem der feiten en verliest zich in speculaties, die op wetenschappelijk gebied geen de minste waarde hebben.

Daarna toonden we aan, dat in ons zonnestelsel er niet één planeet is, die dezelfde gunstige voorwaarden voor het leven aanbiedt als onze aarde, en al wat we van deze planeten weten ons omgekeerd tot de conclusie recht geeft, dat het organisch leven daar niet zou kunnen bestaan.

Vervolgens ons zonnestelsel verlatende, bleek ons, dat de miljoenen sterren, die het gewapend oog waarnemen kan, geen van alle bewoonbaar kunnen zijn, omdat ze zonnestellen zijn, gloeiende bollen evenals onze zon. De vraag, of ook deze zonnestellen door planeten omgeven zijn, bleek op grond van het astronomisch onderzoek niet te beantwoorden, omdat ze zoover van ons afstaan, dat deze planeten, indien ze bestaan, niet kunnen waargenomen worden. Het feit, dat vele dezer zonnestellen dubbelsterren zijn, pleitte eer tegen dan voor het bestaan van planeten.

En eindelijk toonden we aan, dat ons zonnestelsel, juist omdat het in het middelpunt van het heelal geplaatst is, daaraan voordeelen dankt, die voor de ontwikkeling van het leven van het hoogste belang zijn. Zoodra we van dat middelpunt ons verwijderen naar de verder afgelegen deelen van het heelal, vinden we toestanden, die het voor ons ondenkbaar maken, dat daar bewoonbare werelden zouden kunnen gevonden worden.

Een afdoend en stringent bewijs, dat in het heelal slechts één bewoonbare wereld gevonden wordt, is hiermede natuurlijk niet geleverd. Dat bewijs kan ook niet gegeven worden, omdat onze kennis van de sterrenwereld daartoe veel te beperkt is.

Maar wel is hetgeen we mededeelden genoegzaam om te doen zien, hoe dwaas het zeggen is, dat de ontdekkingen der wetenschap voor goed hebben uitgemaakt, dat onze aarde niet de eenig bewoonde wereld is. Er bleek het tegendeel.

De astronomie leert ons, dat onze aarde in ons zonnestelsel een bijzonder bevoorrechte positie inneemt wat de condities van het leven aangaat. En dat evenzoo de plaatsing van ons zonnestelsel in het sterrenheelal wederom exceptioneel gunstig is voor de ontwikkeling van het leven.

Dat is al wat we noodig hebben. Het bevestigt ons, wat de Schrift alleen ons openbaren kon, dat onze aarde in het heelal een bijzondere plaats inneemt, omdat God deze aarde bereid heeft, opdat hier de hoogste openbaring van zijn scheppingsmacht, de naar Gods beeld geschapen mensch, wonen zou.

Een belangrijk proces.

IV.

In de *Court of Sessions* werd de Vrije Kerk in haar eisch dus niet ontvankelijk verklaard. De rechters gingen uit van de Barriere-acte en erkenden het recht eener Synode, om wijzigingen in de leer aan te brengen. Dit recht was wel niet onbeperkt, essentiele stukken mochten wel niet worden prijsgegeven. Maar de rechtbank oordeelde dat de wijzigingen door de Vereenigde Vrije Kerk aangebracht, geen essentiele geloofsartikel golden. Het subjectief oordeel van den rechter over wat essentieel en wat bijkomstig was, gold hier dus als maatstaf.

Op een geheel ander standpunt plaatste zich de meerderheid van de Commissie uit het Hoogerhuis, wier uitspraak ten slotte heeft beslist.

De Lord Chancellor, wiens oordeel zeker niet het minste gewicht in de schaal heeft gelegd, begon met terstond de vraag, in hoeverre een Synode recht heeft de belijdenis te veranderen, geheel te ecarteeren. Het geding liep niet over de wettigheid der genomen Synodale besluiten, maar over de vraag aan wie het kerkegoed toekwam. Dat kerkegoed was door bepaalde personen geschonken onder een deed of trust, een acte van vertrouwen voor een bepaald doel. De wil van de gevers had hier alleen te beslissen. En waar die gevers voor het grootste deel reeds gestorven waren, kon die wil alleen gekend worden uit de deed of trust. Feitelijk werd die deed of trust dus beschouwd als een onveranderlijk testament; het geschonken goed was een stichting voor een bepaald doel; en de rechtbank had alleen de vraag te beantwoorden welk gebruik van dat goed met het doel overeenkwam. De kerkelijke quaestie werd hier dus opzij geschoven; het ging alleen om een juridisch vraagstuk; de vraag was of er „breach of trust“ had plaats gevonden, ja dan neen.

In de deed of trust, die hier beslissen moest, was er nu geen sprake van, dat het kerkegoed toebetroefd was aan de Synode met het recht om de bestemming ervan te veranderen, maar was het goed geschonken aan een bepaalde vereeniging van Christenen, de Vrije Kerk genaamd. De rechtbank had nu te onderzoeken, wat volgens de schenkers van het goed onder deze Vrije Kerk was te verstaan, en daaraan te toetsen welke kerk, hetzij dan de Vereenigde Vrije Kerk

of de Vrije Met de Barri kend; zij wa noemd en h uitstaande.

En evenzoo, moest de vr of naar het a het geschil, t bijkomstig v hebben allee hij, of het of niet met van de trust wij of eenig over de belar wat de gev gedacht hebl aan te nemet zijn, indien plegen.“

Het geschi Vooreerst bepaalde ker den of alle behandelen. schen Staat tegenover el het nu vast haat afscheit kelijk en b beginsel van en destijds fundamenteel schoven, dat steld worder goed dit beg eeniging me tegenoverges met het doel

Van meer vraag, die, g opmerkte, t de rechters liep over he vinitische e het praedesti sche kerk f verzwakt; a riansche ke nianisme. E kelijk de V zonder enig door zich n byteriansche op dit pu gemaakt.

Ook ons verreweg het is dat hij geheel over dat de strijd tusschen St weinig voor verdedigd, d onuitvoerba geheel ande bedenkt, da feitelijke op Calvinisme g hier juist al wat voor de het hart de

Het koste waarlijk ges dat dit ges loont de m zijn betoo nemen, med mende deze dit theologis over het ge leiding tot e gedurende

Lettede de dit bijzonder is gebracht, bewoordinge brukt, zoo niet de vru durig debat de Westmi mag getuigd wel-overweg dat beschou geveenvaard logische dis van de ker duurd hebl saamsstelling verschillende de discussie de verschiil aan het Par confessie d door de ker alles een o deze confes oorspronkel genen die t als een gett religieus g juist is e haar gehe verslag van Confessie f uitstekende caris van h bijzondere loopt, of he belijdenis, d aangenomen de Vereenij gelaten, kw danigen naa Kerk ook zou kunne Nederlandse in het begi het onderw geweest, d Delft in v van de St einde aan vergeefs. E den dood v lijke naam niansche i publiek ver